

Van de 40 thans bekende soorten komen er 30 voor in Borneo, 20 in Sumatra en 15 op het Maleische Schiereiland. Van dit centrum neemt het aantal soorten in alle richtingen snel af, zoodat men er in Voor-Indië nog slechts een paar aantreft. Scherp begrensd is het verspreidingsgebied aan de oostzijde: de grenslijn loopt nl. over Midden-Java door straat Makassar en de Selebes-zee naar het noorden en daarna oostwaarts ten zuiden van het eiland Mindanao der Philippijnen. Niet één *Dipterocarpus*-soort is gevonden oostelijk van deze lijn, welke — afgezien van het zuidelijkste gedeelte — is gebleken zulk een belangrijke scheidingslijn te zijn t.o.v. de flora van het westelijk en oostelijk deel van den Maleischen Archipel. Ook de Philippijnen bezitten een veel geringer aantal soorten dan onze koloniën; zoodat dit wijzen kan op een verspreiding in de richting van dezen archipel, hetgeen ook in overeenstemming is met de resultaten, verkregen bij de bestudeering van andere plantenfamilies.

D. F. VAN SLOOTEN.

DE WILDE ZWIJNEN VAN JAVA

Levenswijz en gewoonten.

Werd in een vorig artikel over het in den titel aangeduide onderwerp de nadruk gelegd op de verschillen, die er bestaan tusschen de twee wetenschappelijk als afzonderlijke species aangemerkte hoofdtypen van de op Java voorkomende wilde zwijnen, hieronder moge een samenvatting volgen van hetgeen *Sus vittatus* en *Sus verrucosus* gemeen hebben, een biografische schets van „de wilde zwijnen van Java” in het algemeen, zonder onderscheiding van soort.

Het wilde zwijn is een krachtig gebouwd dier, doch geenszins plomp van vorm, zooals zijn tamme verwant, die door de reeds op ontelbare generaties toegepaste, op bovenmatige vetvorming gerichte dwangteelt een lomp, vadsig dier is geworden, zoölogisch gesproken een degeneratie-type. Zoowel physisch als mentaal is het wilde varken verre de meerdere van het tamme: eerstgenoemd, hoewel van een bedaard temperament, is volstrekt niet lui en loom in zijn bewegingen, doch toont, waar noodig, groote vlugheid en beheerschte kracht en bewijst door zijn gedragingen, dat er in zijn brein ingewikkelder denkprocessen plaats hebben, dan in de op steeds maar verzwelgen van voorgezet voer gespitste psyche van den viervoetigen huisvriend der Chineezzen en niet-islamitische Inlandsche volkeren van den Archipel. Van de op Java voorkomende groote, niet rapiene dieren, het grofwild van den jager, is het wilde zwijn bij verre het schranderst, het minst door blind instinct geregeerde, het meest handelende met oordeel en met inachtneming van omstandigheden.

Wilde zwijnen hebben scherpe reukorganen en een fijn gehoor, daarentegen een slecht gezicht. Zij hebben dit met de herkauwers onder de groote inheemsche dieren gemeen. Benedenwinds speuren zij reeds op grooten afstand hunne vijanden (hetgeen niet wil zeggen, dat zij, zooals de andere zoo juist genoemde grofwildsoorten, bij het minste onraad wegvluchten) en dan nemen zij maatregelen, om niet overrompeld te worden. Ook helpt hun neus hen reeds van verre bijzondere lekkernijen (bijv. afgevallen vruchten) te ontdekken en onder de grondoppervlakte plantaardig

en dierlijk voedsel (knollen, wormen, insecten enz.) te vinden. De gehoororganen vangen het minste geluid op, zooals bijv. den lichten tik, veroorzaakt door het spannen van den haan van een vuurwapen. Maar een den jager tot op enkele passen aangelopen stuk „zwartwild” ziet den eerste niet, indien deze zich slechts onbewegelijk houdt en loopt hem, ongemoeid gelaten, soms rakelings voorbij.

Bij het toenemen van den leeftijd ontwikkelt bij het wilde varken de voorhand zich in veel sterkere mate dan het achterste gedeelte van het lichaam (de ledematen uitgezonderd). Oude evers en zeugen hebben een zeer sterk ontwikkelde

Exemplaar van *Sus verrucosus* met krachtig ontwikkelde uitwassen.

borstkas, zoodat in onderscheiding met het tamme varken, het silhouet van den romp aan de onderzijde van voren naar achteren een stijgende lijn doet zien, die bij jongere exemplaren zich niet zoo duidelijk voordoet; bij zeugen natuurlijk onder voorbehoud, dat zij niet drachtig zijn. De rug is steeds vrij sterk convex. De vetvorming neemt ook toe met het ouder worden, bij de wijfjes in sterkere mate, dan bij de mannetjes, die nochtans ook, als zij geheel volwassen zijn, slechts zelden geheel vrij zijn van wat in jagerstaal „het wit” heet (reuzel). Het spreekt vanzelf, dat het in den laatsten tijd doorgeemaakte voedingsrégime van grooten invloed is op de hoeveelheid van dat wit. Het overvloedigst is dit gedurende en na de periode, waarin rijpe padi, waarvan de zwijnen groote liefhebbers zijn, te velde staat. Het wit vindt men even onder de huid over bijna den geheelen romp en het vleezige deel der ledematen, doch voornamelijk aan den buik; bij zeugen vooral in de omgeving van de melktepels. Verder in flinke lagen in de buikholte, meest aan de rugzijde rondom de nieren.

Bij volwassen evers (beeren) krult het bovenste paar oogtanden zich buiten- en bovenwaarts om, terwijl de hoektanden van den onderkaak („houwers” of collectief „het geweer”) in nauw contact met d.w.z. met hun binnenkant tegen de buitenzijde der bovenhoektanden omhooggroeien. Deze slagstanden hebben een driehoekige doorsnede en eindigen in een punt, ontstaan doordat het boven en gedeeltelijk het binnenvlak tengevolge van het voortdurend wrijven tegen de bovenoogtanden, naar voren toe in sterke mate zijn afgeslepen, om welke reden laatstgenoemde oogtanden in jagerstaal „aanzetters” worden genoemd. Ontbreekt om de een of andere reden een dier aanzetters, dan groeit de houwer aan die zijde steeds door zonder daarmede gelijken tred houdende slijtage en krult hij zich gaandeweg achterwaarts om, zooals bij de bovenste hoektanden van den Babiroessa normaal is. Het behoeft nauwelijks gezegd te worden, dat een paar normaal ontwikkelde houwers door hun puntig uiteinde en de door het slijpen vlijmscherp blijvende bovenste twee ribben, geduchte

wapens vormen, des te gevaarlijker, wijl de daarmede toegebrachte driehoekige wonden (als van een ouderwetschen dolk) moeilijk sluiten. Eigenaardig is het, dat bij door ouderdom onvruchtbaar (in jagerstaal „gelt”) geworden zeugen zich eveneens houwens ontwikkelen, die evenwel klein blijven, zooals van tweejarige evers.

De voortplanting heeft het gansche jaar door plaats. Volgens dezerzijdsche aantekeningen — die echter nog verre van volledig zijn — is het nochtans waarschijnlijk, dat de voorttelingsdrang in verhoogde mate zich doet gelden in den aanvang van ons kalenderjaar, het midden van den Westmoesson derhalve, en als gevolg daarvan gedurende den Oostmoesson er meer biggen worden geboren, dan in eerstgenoemd seizoen. In hoever of jonge, hun vollen wasdom nog niet bereikt hebbende evers aan de vermenigvuldiging deelnemen is moeilijk uit te maken. Vermoed kan slechts worden, dat zij, nog niet in het bezit zijnde van een volwaardig „geweer”, in den regel wel door de oudere leden van de gemeenschap worden afgehouden van te groote intimiteiten met de vrouwelijke soortgenooten. Een niet te loochenen feit is het echter, dat de zeugen reeds langen tijd voor zij volwassen zijn progenituur hebben. Dit kon zeer vaak door schrijver geconstateerd worden, o. a. door het vinden van foeti of melk in de tepels bij exemplaren, die blijkens hare grootte waarschijnlijk het tweede levensjaar nog niet geheel volbracht hadden. De geslachtsrijpheid treedt dus in langen tijd voor den vollen wasdom (vier jaar), wat overigens, gelet op andere diersoorten — en den mensch — niets verwonderlijks in zich heeft. Dergelijke vroegrijpe zeugen brengen niet meer dan 3 à 4 jongen voort; dit aantal is bij de volwassen moeren veel grooter, nl. voor zoover geconstateerd kon worden, gewoonlijk 7 à 8 en wellicht meer in exceptioneele gevallen. Deze groote vruchtbaarheid wordt echter blijkbaar getemperd door groote sterfte — om welke reden dan ook — onder de nakomelingschap, want in de vrije wildbaan treft men zelden zeugen aan, vergezeld van meer dan 4 à 5 het zuigelingstadium te boven zijnde biggen van gelijken wasdom. Wel ziet men bij een zeug meermalen biggen, waarvan de zeer uiteenlopende grootte wijst op de omstandigheid, dat zij van verschillende worpen afkomstig zijn.

Het wilde zwijn is polyvoor: het neemt zoowel plantaardig voer (lavei) tot zich, als voedsel van dierlijken oorsprong (aas). Onder den plantaardigen kost nemen een ruime plaats in allerlei wilde knollen, die het zwijn uitgraaft met zijn stevigen snuit (tromp), eindigende in een voor het werk bij uitstek geschikte, schijfvormige verdikking van sterk weefsel. Verder hebben hun plaats op de schaftlijst verscheidene vruchten, ook wilde, zooals bijv. van eenige *Ficus*-soorten. Verzot zijn de varkens vooral op eenige cultuurproducten, niet het minst rijpe rijst, tot het verkrijgen waarvan zij de sawah's en tipars geducht plunderen en zelfs geruimen tijd de afge oogste velden blijven nalezen. Verder lusten zij graag de knollen van cassave en oebisoorten, djagoeng, uitspruitsels van pisang en het palmiet van jonge klapperboomen, die zij, om de lekkernij machtig te worden, soms ondergraven. De rijpe, afgevallen vruchten van den arènpalm zijn een zeer geliefde spijs, terwijl *Hevea*-pitten mede van hun gading zijn. Met de groote herkauwers, het wilde rund en het hert, hebben de wilde zwijnen gemeen een onweerstaanbaren trek naar jonge alang alang-spruiten, die een paar dagen na het afbranden van een veld uit den bodem te voorschijn komen. Wellicht worden zij op die velden ook aangetrokken door de ziltige asch, doch de spruitjes worden in elk geval door hen met graagte afgeknabbeld.

Dierlijk voedsel wordt ook in alle vormen gebruikt: Van wormen en insecten af tot de hoogst ontwikkelde organismen toe, dood of levend om 't even. In veld of bosch liggende cadavers vormen 's nachts verzamelpunten voor wilde zwijnen. Er bestaan goede redenen om ze zelfs te verdenken van kannibalisme, want krengen van soortgenooten worden blijkens de daaromheen in grooten getale afgedrukte „prenten” (sporen) even druk bezocht als die van andere dieren. Aan schrijver zijn verder gevallen bekend van wilde zwijnen, levende in streken, waar de plantenwereld weinig van hun gading oplevert (modderige kusten), die volslagen roofdieren waren geworden en 's nachts de hokken in de kampongs openbraken om de daarin opgesloten kippen en eenden op te vreten. Het wilde zwijn toont dus in zijn dieet een veelzijdigheid, die het op één lijn stelt met den mensch, voor wien het een universeele plaag is, in onderscheid met andere diersoorten, die zich gewoonlijk min of meer specialiseeren op bepaalde voortbrengselen van landbouw en veeteelt. Desniettemin eischte het Gouvernement geld voor de uitoefening van het recht om deze alvernielers met een vuurwapen te dooden ¹⁾.

Wilde varkens maken onder bepaalde omstandigheden van hun leger meer werk, dan de andere groote wildsoorten, die niet veel meer doen, dan zich ergens in min of meer dicht struikgewas, bamboestoelen of hooge alang-alang-pollen te verstoppen. De zeugen richten zich voor het ter wereld brengen van hare nakomelingschap een soort van kraamkamer in, bestaande uit een koepelvormigen hoop, gewoonlijk van alang alang (ook zag schrijver er wel van seré), liefst boven eene ondiepe uitholling in den bodem. Onder dien grasstapel wachten zij de „blijde gebeurtenis” af, terwijl zij daarna nog eenigen tijd met hare progenituur er verblijf in houden. Of het moerzwijn na met haar kroost te voorschijn te zijn gekomen, weer in het leger terugkomt, is niet met zekerheid bekend; onwaarschijnlijk is het niet, daar de meeste jagers van ondervinding wel eens het avontuur beleefd hebben, dat zij op zoo'n uitwendig niets bijzonders vertoonend leger stappende, plotseling het gevoel kregen van eene aardbeving mede te maken en een oogenblik daarna zeug en alles behalve hulpbehoevende biggen in verschillende richtingen radiaal zagen wegstuiven onder luid protest, om zich op korten afstand weer te verzamelen en gezamenlijk een goed heenkomen te zoeken.

Voor hitte schijnen wilde zwijnen nogal gevoelig te zijn, want gedurende de warme uren van den dag zoeken zij de schaduw, hetzij van bosschen met zware onderbegroeiing van bijv. tjenté of saliaara (*Lantana*), hetzij in zeer dichte stoelen van hooge alang alang of nog liever glagah (*Saccharum spontaneum* L.). Groote voorliefde hebben zij voor dichtbegroeide ravijntjes en bodeminzinkingen. Hier zijn zij soms bijna met geen stok uit te krijgen. Zeer geliefd is een verblijf in *hooge* en *dichte* seré, waarschijnlijk omdat deze meer vocht vasthoudt, dan de snel uitdrogende alang alang en daardoor koeler is. Zich te goed doen aan wortels of bladeren van het reukgras doen de zwijnen echter niet, waarschijnlijk omdat de bij kneuzing er van onmiddellijk optredende doordringende geur voor hun fijne reukorganen hinderlijk is. Bij regen overdag ontvlucht het zwartwild het bosch en versteekt het zich in de alang alang. Een verklaring van dit gedrag is wellicht te zoeken in het feit,

¹⁾ Bij de in bewerking zijnde nieuwe jachtordonnantie zal de jacht op schadelijk gedierte vrij van jachtrecht zijn (D.)

dat de op de boombladeren neervallende regendruppels zooveel geraas maken, dat de voor hun veiligheid in zeer sterke mate op hun gehoor vertrouwende dieren er door belet worden een naderenden vijand bijtijds te verkennen, te minder, waar bij regenweer er gewoonlijk weinig of geen wind staat. Het dagleger der wilde zwijnen — en hierin onderscheiden zij zich zeer van de herkauwende wilde dieren — is gewoonlijk niet ver afgelegen van de plaats, waar zij 's nachts het laatst hebben gelaveid of geaasd. In den drogen tijd en op droog terrein moet men het voorts bij voorkeur zoeken op niet te grooten afstand van een poel of rivier, wijl het borstelvolk zijn nachtelijke strooptochten gaarne doet voorafgaan door een dronk en een verfrisschend modderbad.

Als algemeene regel zijn wilde zwijnen gezellig levende dieren. Men treft ze soms in groote troepen bij elkaar aan, doch deze samenscholingen bestaan slechts uit zeugen en onvolwassen evers („overloopers” volgens de jachtterminologie). De volwassen evers houden zich apart, behalve bij de bronst, in welke periode zij zich bij een horde of troep (het veel gebruikte woord „kudde” is met betrekking tot wild den jager een gruwel) voegen om zich daar een wijfje te zoeken. Ofschoon er geen voldoende bewijzen voor zijn om het zwartwild geheel te zuiveren van den „blaam” dat het in promiscuïteit van geslachten leeft, zoo is het toch een feit dat bij de bijeenkomsten met paringsdoeleinden elke ever zich een bepaald wijfje uitkiest, dat vaak ten koste van strijd met mededingers veroverd wordt. Daarna zondert het paar zich min of meer van de anderen af en duldt het geen andere dan onvolwassen soortgenooten (niet onwaarschijnlijk de nakomelingschap der zeug uit vroegere worpen) in zijn nabijheid. Ever en zeug zijn beide zeer luidruchtig in hun onderlinge liefdesbetuigingen en ook in andere opzichten minder voorzichtig, als het heilige vuur ze bezielt. De zeer oude evers (in jagerstaal „solitaires”) schijnen slechts zelden of nooit aanrakingen met het vrouwelijke geslacht te zoeken. Zonderling genoeg ziet men hen wel dikwijls vergezeld van een „tender” d.w.z. een onvolwassen kameraad, meestal ook een mannetje. Misschien speelt deze in waarheid de rol, die het bijgeloof heeft toegedicht aan de „loodsmannetjes” van den haai of een bepaalden vogel ten opzichte van de Afrikaansche rhinocerossen, nl. die van waarschuwer tegen het gevaar, in ruil waarvoor hij wat het probleem der voedselverschaffing betreft eenigszins parasiteert op den machtigen bondgenoot. Ook oudere, onvruchtbare zeugen leven afzonderlijk. Zeugen, die pas geworpen hebben, houden zich ook, ofschoon vermoedelijk slechts enkele dagen van de groote roedels verwijderd. Gedurende dien tijd zijn zij zeer moedig, zelfs agressief bij de verdediging van haar kroost.

Tegen den avond, vroeger of later, al naar gelang van weersomstandigheden, terreintoestand, seizoen (in verband met den stand van sommige cultuurgewassen en wilde planten) en vooral van het al of niet verontrust worden door menschen, komen de wilde zwijnen uit de dekking in het open veld. Onder gunstige omstandigheden en in schaars door menschen bewoonde oorden gebeurt dit soms reeds ten 4 ure 's namiddags (bij uitzondering vroeger), elders en bij afwezigheid van bijzondere attracties, moet de duisternis reeds geheel ingevallen zijn, eer het zwartwild zich buiten waagt. Donker, betrokken weer, bevordert het spoedig te voorschijn komen; evenzoo wordt graag als overgang tusschen het dichtbegroeide bosch en de geheel open vlakte, eenigen tijd vóór het invallen van den nacht doorgebracht in met boomen

begroeide, doch vrij van struikgewas gebleven of gehouden terreindeelen, zooals bijv. *Hevea*-aanplantingen. In deze houden de wilde zwijnen tegen den avond zich vooral gaarne op in den tijd dat de rijpe zaden van de boomen vallen. In hooge, te veld staande padi maakt het wilde varken zich soms een leger, waarin het ook overdag verblijf houdt. Zijn de sawah's afge oogst, dan worden zij nog langen tijd daarna door het zwartwild bezocht, doch dan alleen ver in den namiddag en 's nachts. Aardig is het daarbij te observeeren, hoe voorzichtig zij te werk gaan, alvorens de veilige bescherming van het bosch te verlaten. Eén zwijn, gewoonlijk een der grootste zeugen, ziet men dan even uit de struiken te voorschijn komen, het voorterrein verkennend met neus en gehoororganen, die beide voortdurend in beweging zijn en naar alle kanten de minste verwaaïing of het geringste gerucht trachten op te vangen. Daarna treedt het dier vaak terug in de dekking, komt vervolgens weer even met kop en borst er uit en begint de verkenning opnieuw. Ten slotte, als alles veilig schijnt, gaat het op een drafje een pas of tien vooruit, blijft dan staan, verkent even opnieuw en gaat eerst daarna rustig laveien op wat het veld oplevert. Onmiddellijk achter deze matrone aan, hetzelfde paadje (wissel) volgende komen dan de overige zwijnen van het roedel uit het bosch, zich daarna verspreidende, doch in elkaars nabijheid blijvende. Rustig gaat dan eenigen tijd het laveien zijn gang (als de verscholen jager aan de idylle geen eind maakt), van tijd tot tijd afgewisseld door eene nieuwe verkenning van een der dieren. Is het stuk terrein aan den boschrand afgelaveid — en dit geschiedt op de afge oogste sawah's, waar weinig meer te halen valt, vrij spoedig — dan zet het heele troepje na eene zorgvuldige nieuwe verkenning zich weer in beweging, altijd in lichten draf, naar meer in het midden van het veld gelegen gedeelten. Zoo zwerft dan het gezelschap den geheelen nacht door, om tegen het aanbreken van den dag, bijna steeds nog vóór zonsopgang (in zeer afgelegen oorden echter soms wel eerst tegen een uur of acht in den morgen) opnieuw in het bosch te verdwijnen. Zijn echter de zwijnen zoover daarvan afgedwaald, dat zij, vóór de menschen op het veld verschijnen, het bosch niet meer kunnen bereiken (of zijn er in het geheel geen bosschen in de landstreek) dan verschuilen zij zich ergens in een dicht *Lantana*-boschje of bij gebreke daarvan in glagah of dichte alang alang.

Er is niets, wat de wilde zwijnen, evenals trouwens het meeste wild, meer verontrust, dan de menschelijke stem. In streken, waar weinig gejaagd wordt reageeren ze soms nauwelijks op den klank van een schot, vooral niet als dit dof klinkt, wat op een wijde vlakte gewoonlijk het geval is. Op eenige zelfs vrij zacht gesproken woorden en nog veel meer op een schreeuw, gaan ze echter in panischen schrik holderdebolder op de vlucht. Indien een schot hen wel verschrikt, schijnt dit in zijn afgebeten korthed, ze te verrassen. Waait het sterk, dan kunnen zij blijkbaar de richting, van waar het geluid kwam, niet goed bepalen, zoodat ze soms bij het vluchten — in dit geval in een rustig tempo, als de eerste schrik voorbij is — het gevaar recht in den mond loopen. Geschreeuw weten zij echter altijd goed thuis te brengen en op het vernemen daarvan vluchten zij in galop in de goede richting. Is de onrust niet groot, dan wordt de beweging na eenigen tijd gestaakt, en volgt een verkenning, waartoe de dieren zich soms geheel omwenden, speurende in de richting, waar de vijand vermoed wordt. Achten de dieren het terrein nog niet voldoende veilig, dan gaat het in de vluchtrichting verder, doch altijd zoo,

dat de koers zooveel mogelijk genomen wordt op de meest nabij zijnde dekking. Deze tweede étappe van het vluchten geschiedt in kalm tempo, d.w.z. in draf. Soms speuren de zwijnen het onraad reeds van ver. Zij weten dan blijkbaar, dat het gevaar niet direct is en gaan door met laveien, doch steeds op hun *qui vive*. De richting wordt dan zoo genomen, dat al vretende en soms zelfs stoeiende, de meest nabij zijnde boschrand zonder vluchten bereikt wordt. Vernemen wilde zwijnen, zelfs als zij vluchten — mits niet bij een paniek als gevolg van een plotselinge bedreiging — een hun vreemd geluid, dan blijven zij even staan om te verkennen. Daardoor gelukt het den jager soms om een vluchtend zwijn een oogenblik tot staan te brengen door een zacht fluiten.

Dat de gedragingen van wilde varkens niet bloot instinctief zijn, doch wel degelijk beheerscht worden door een, zij het weinig gecompliceerden gedachtengang, volgt uit het feit, dat zij profiteeren van opgedane ervaringen. In 't algemeen geldt voor hen, hoe ouder, hoe voorzichtiger, hoe bedachtzamer, doch *niet* hoe vreesachtiger. Integendeel, biggen die de bescherming van de moer ontwassen zijn en overloopers zijn veel meer aan paniek onderhevig, dan oudere zwijnen, die niet, zooals gene, na door de eene of andere oorzaak — bijv. opdrijven door menschen — opgeschrikt te zijn, al maar doorhollen over soms groote afstanden, doch als de reden van verontrusting een paar honderd meters achtergebleven is, kalm stil blijven staan om op hun verhaal te komen, rustig verkennen en naar den uitslag daarvan (nadering of verwijdering van het gevaar) hun verder gedrag bepalen. Voor honden zijn de *volwassen* wilde zwijnen over het algemeen niet bang. Vele, zoo niet de meeste laten zich bijv. door honden alleen niet uit het leger drijven, doch protesteeren, zoo „mondeling” als „dadelijk”, d.w.z. door daden. Eerst als de drijvers nabijkomen, rijzen zij op en gaan zij er vandoor, achtervolgd door de honden. Ook hierbij toonen zij duidelijk, dat het de menschen zijn, die zij ontvluchten en niet diens viervoetige helpers, want zijn de eersten eenigen afstand achtergebleven, dan gaat het, ongeacht het helsche lawaai, dat de honden maken, op een sukkeldrafje verder, juist snel genoeg, om ruimte te houden tot de linie van drijvers; nu en dan wordt zelfs midden onder de honden halt gehouden en omgekeken. Komt een der viervoetige kwelgeesten binnen den radius van den vervolgde — gewoonlijk houden zij zorgvuldig eenige spatie — dan doet zwartkiel wel eens een poging tot afstraffing; overigens negeert hij de maanblaffers vrijwel. Slechts als zij gewond zijn en voelen, dat hun de krachten voor het voortzetten van de vlucht gaan ontbreken of wel pijn gevoelen, gaan zij op hun achterste zitten (vermoedelijk ter bescherming van de genitaliën, die een gevoelige plek vormen en waarop de honden het speciaal gemunt hebben, vooral bij evers) bij voorkeur in den rug gedekt en wachten den aanval af, nu en dan een uitval doende. Dan laten zij dikwijls zelfs den anders gevreesden vijand, den mensch naderbij komen. Oude, zeer weerbare evers doen dit ook wel zonder dat een versch toegebrachte wond hen tot stilstand noopt en weigeren soms van den aanvang af het leger te ontruimen voor honden en drijvers — die altijd zoo'n knaap met gepasten eerbied behandelen, evenals trouwens sommige „jagers”, die ze maar liever ongemoeid laten en een paadje om loopen — maar gewoonlijk, ofschoon niet altijd, blijkt, nadat zoo'n Leonidas onder het zwijnsvolk roemvol in zijn Thermopylae gesneuveld is, door de hand van een jager met minder égarde te zijnen opzichte dan de evenbedoelde soort, dat hij de litteekens draagt van oude

verwondingen, hem door menschen toegebracht en dus gerekend moet worden tot de ijzervreters, in den krijg gehard, die door de ondervinding geleerd hebben, dat hoe snel hun vlucht ook moge zijn, de kogel uit een geweer hen toch inhaalt, zoodat zij liever het gevaar manmoedig afwachten, dan trachten het te ontloopen.

Overigens zijn de oude evers volstrekt niet roekeloos. Ver van dien zijn zij, die, als 't onvermijdelijk is, den vijand in 't wit der oogen durven zien, veel voorzigtiger dan hunne jongeren. Daardoor gebeurt het, dat bij een drijfjacht de solitaires reeds het veld ruimen op het eerste gerucht, uit de verte, van honden en drijvers. Een heel eind voor honden en drijvers uit, zonder dat er nog eenige sprake is van direct gevaar, zelfs niet van verontrusting, zoeken zij een goed heenkomen. Op rustige en waardige wijze, dikwijls in stap en onderwijl links en rechts den grond aflezende of er iets van hun gading ligt en die versnapering in het voorbijgaan oppikkend. Dit levert een zeer interessant schouwspel op voor den soms in de nabijheid opgestelden jager, die zijn jachtpassie een oogenblik weet te bedwingen en alvorens het in zoo'n geval gewoonlijk doodelijke schot te plaatsen, zich bepaalt tot stil observeeren, een kunst, die niet ieder verstaat, doch dengene, die het wel kan, een onvermengd genoeg schenkt. Staat er niet toevallig een jager nabij zijn wissel, dan ontsnapt zoo'n sluwerd, die zoo voorzichtig voorwaarts schrijdt, dat men zelfs in de dichtste dekking niets hoort, gewoonlijk ongezien, ja zelfs zonder dat iemand een flauw vermoeden van zijne aanwezigheid heeft gehad. Want lang voordat de honden aan zijn „warmen voet” toe gekomen zijn, hebben zij dien van iets anders gevonden, een civetkat, een dwerghert (waarvan het in boschachtig terrein wemelt) of een minder voorzichtigen soortgenoot, achter welken zij „aanhitsen” in vurige drift, die hen alle „verwaaiing” doet overloopen.

Er zijn echter ook voorbeelden van, dat weerbare evers, indien zij hondengeblaf in de verte vernemen, in stede van dat te ontvlieden, er juist op af gaan, zij het in zeer voorzichtig tempo. Met welk doel is moeilijk te zeggen. Zonder nader bewijs is toch niet voetstoots te aanvaarden wat Inlanders ter verklaring hiervan beweren, nl. dat zulke evers, van strijd lust beziel, er op uit zijn hun ervvijanden, de honden, en geduchte afstraffing toe te dienen voor het verstoren van hun rust. Veeleer is het waarschijnlijk, dat in dergelijke gevallen, waarvan schrijver dezes persoonlijk een paar meemaakte, zoodat hij er voor kan instaan, dat zij niet tot het rijk der fabelen behooren, de op het aanslaan der honden aantrekkende evers slechts worden gedreven door nieuwsgierigheid, een eigenschap, die vele wilde dieren hebben, bijv. apen in groote mate.

Dat een wild zwijn met oordeel handelt, blijkt o.a. ook uit de volgende twee voorbeelden. Evenals alle op den bodem levende wilde dieren, heeft het zwartwild zijn vaste gangen en paden (wissels). Deze hebben voor den gebruiker het voordeel, dat hij die verkeerswegen „wel kan droomen”, precies alle eigenaardigheden er van kent en zich daaraan kan aanpassen, zoodat hij bijv. bij een vlucht niet plotseling staat voor niet voorziene hindernissen. Wanneer echter een wild zwijn bij het passeeren van zoo'n wissel eenige keeren onaangename ervaringen heeft opgedaan (bijv. beschoten is), dan verlaat het den onveilig gebleken weg, wat herten en kidangs niet doen. Een tweede bewijs van oordeel te bezitten geeft een wild zwijn, indien het, vóór het drijven is begonnen, in zijn leger verscholen, een jager ziet

of hoort postvatten. Insteede van, zooals voor de drijvers uit, ontstuimig te rijzen en weg te vluchten of, zooals voor een eenvoudigen voorbijganger, rustig in het leger te blijven liggen, zal het in het aangegeven geval trachten weg te sluipen, natuurlijk van het gevaar af. Indien echter de drijvers reeds zoo nabij zijn, dat het in zijn rust gestoorde dier tusschen twee vuren komt, dan blijft het ook in zijn schuilplaats, doch steeds op zijn hoede, om op een gegeven oogenblik onverhoeds op te springen en als een desperado in te stormen, niet op den enkelen geposteerden en zich rustig houdenden jager — wat dan toch te verwachten zou zijn — maar dwars door de linie van schreeuwende wildkloppers heen.

Voorloopig blijve het hierbij. Moge slechts het bovenstaande bij den lezer de overtuiging gevestigd hebben, dat het wilde zwijn een hoogst interessant dier is, al vinden velen, die er veelvuldige „relaties” mee hebben, het wegens zijn algemeen voorkomen, een banalen, lastigen, vervelenden klant. Ook velen, die zich zelf groote jagers wanen, verkondigen die theorie en achten het zwartwild hunne aandacht nauwelijks waard. Dat zijn slechte opmerkers en daarom alleen reeds den titel van jager niet waard, wijl die hoedanigheid insluit het aanwezig zijn van liefde tot de Natuur en van de zucht om hare geheimen te doorgronden. Zij bij wie dit feu sacré ontbreekt mogen op hun manier „succes” hebben, zij zijn en blijven niets anders dan „schietters”.

J. OLIVIER.

MEDEDEELINGEN DER VEREENIGING

Afdeeling Malang. — Nadat op de vergadering van 28 April de toevoeging van een nieuw artikel aan het reeds goedgekeurde excursie-reglement was goed gevonden, krijgt de heer Ir DE VRIES, tuinbouwconsulent te Malang, het woord voor het houden van zijn voordracht over djerboek-cultuur.

Spreker behandelt in het kort doel en werkwijze van den gouvernements djerboekproeftuin te Poenten: de aldaar aangelegde verzameling van hier en elders belangrijke soorten zoowel voor consumptie als voor andere doeleinden. Meer in het bijzonder spreekt hij dan over de Washington Navel Orange, de Valencia Orange, Eureka citroen, Saramacca citroen, de djerboek keprok en de djerboek manis, de sucade, enz. Dan zegt hij het een en ander over het kweken van de belangrijkste soorten voor particuliere en handelstuinen (kleine landbouwers; Inlandsche bevolking) en geeft een overzicht van de genomen proeven met verschillende onderstammen, waarop de gewenschte soorten geënt worden. Hierbij zijn de eischen:

1. goede vergroeiing
2. onvatbaarheid tegen wortel- en stamziekten
3. goede groei en vruchtdracht van de ent
4. geschiktheid voor bodem en klimaat
5. geen verkeerde invloed op de kwaliteit van de vruchten.

Na nog even de proeven met bestrijdingsmiddelen tegen de verschillende ziekten van de djerboek te hebben aangeroerd, geeft spreker een sleutel voor djerboek-soorten;

I. Bladeren drietalig. *C. trifoliata*
Winterharde boomheester. In Japan en Noord Amerika veel als onderstam in gebruik. Proeven in Poenten.

II. Bladeren enkelvoudig.

1. Meeldraden onderling vrij. Hiervan op Java alleen *C. hystrix*
Bladsteel buitengewoon breed gevleugeld; bloemen wit; vrucht rond, op Java zeer gebobbeld (djerboek poeroet).

2. Meeldraden tot bundels samengegroeid.

A. Bladknoppen zeer behaard; bladeren en jonge vruchten behaard; vrucht groot; bloemen wit. *C. maxima*

Hierbij te onderscheiden vruchten met wit en met rood vruchtvleesch, met min of meer behaarde vruchtschil enz. (djerboek besar; pompelmoes).